

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Thesavrvs Sacrorvm Ritvvm, Sev Commentaria In Rvbricas Missalis, Et Breviarii Romani.

In quibus origo cuiusque Ritus, causae historicae, vel mysticae, ex
maiorum ingenio, Theoria, Praxis, obligatio, & exquisitus vsus, additis
opportune Decretis omnibus S. Rituum Congreg. quàm breuissimè
explicantur.

Gavanti, Bartolommeo

Venetiis, 1647

De Introitu, Kyrie eleison, & Gloria in excelsis.4.

urn:nbn:de:hbz:466:1-9500

11 *Ettunc, si coram Summo Pontifice, aut alijs Prælatiſ, vt ſupra, celebret, facta Summo Pontifici genuſtectione, alijs Prælatiſ profunda reuerentia, accedit ad medium Altariſ ante inſimum gradum, & ibi incipit ſecreto, Aufer à nobiſ, vt in Ordine Miſſæ.*

In Miſſa ſolemni miniſtri inclinēt, percutiant ſibi pectus, vt ſupra; ſed ad, *Oremus*. non diducant manus, quod ſolitus eſt Sacerdotiſ inuitantiſ: iſdem manuſ ſemper iunctaſ teneant à principio Confef-

ſionis uſque ad finem. Signa quoque Cruciſ ſibi adhibeant, quod etiam in tota Miſſa obſeruent, excepto Subdiacono, dum patenam tenet.

De Introitu, Kyrie eleiſon, & Gloria in exceliſiſ. IV.

1 *D* *ſm dicit, Aufer à nobiſ, &c. Celebrans iunctiſ manuſ aſcendit ad medium Altariſ, & ibi inclinatuſ, manuſque item iunctiſ ſuper eo poſitiſ, & ita vt digiti parui dumtaxat frontem, ſeu medium anterioriſ partiſ tabula, ſeu menſæ Altariſ tangant, reſiduo manuum inter Altare & ſe retento, pollice dextro ſuper ſiniſtrum in modum Cruciſ poſito (omnia que ſemper obſeruantur, cum manuſ iunctæ ſuper Altare ponuntur) ſecreto dicit, Oramuſ te Domine, &c. & cum dicit, Quorum reliquiæ hic ſunt, & osculatur Altare in medio, e manuſ extenſiſ æqualiter hinc inde ſuper eo poſitiſ: quod ſemper ſeruetur, quando osculatur Altare: ſed poſt conſecrationem polliceſ ab indicibuſ non diſiunguntur. In omni etiam deoſculatione ſiue Altariſ, ſiue libri, ſiue alteriuſ rei, non produciſtur ſignum Cruciſ pollice vel manu ſuper id, quod oſculandum eſt.*

d *Oſculatur Altare. meminit Iuſtin. in ſin. Apol. 2. oſculi Altariſ inter orandum, in ſignum uenerationiſ. hoc autem loco fit. ex Innoc. III. libr. 2. cap. 15. & ſicut Altare Chriſtum designat; ita Sacerdoſ meminiſſe debet deſiderij & amoris ſponſæ: Oſculetur me oſculo oriſ ſui. ibid. eſt etiam oſculum ſignum reuerentiæ, unde Eſther oſculabatur apicem virgæ Regiſ. Caueat ergo, ne audiat celebrantiſ uocem illam: oſculo filium hominiſ tradidiſ? Duran. libr. 2. c. 57. caueat item, ne oſculetur à latere Altariſ, ſed in medio Altariſ illud idem oſculetur, ubi ſunt Reliquiæ Sanctorum.*

Monet Hier. Cantonuſ in Ordinar. diuin. Offic. quòd, ubi non ſunt Reliquiæ Sanctorum, ex diſpenſatione Apoſtolica, in Altari, ommitti debent uerba: *Quorum*

Reliquiæ hic ſunt: eoque caſu oſculum Altariſ fieri debet ad ea: indulgere digneriſ: & bene monet.

e *Manibuſ extenſiſ, &c. Hæc Duran. libr. 4. cap. 39. quia inquit, ſi reuinit operari, amor non eſt, ſecundum Gregorium; & quia omnium temporalium curam deponere debet, qui tato ſacrificio operam dat, Idem. vel ad pacem indicandam à Chriſto utrique populo nunciatam, qui ſignificatur in utroque latere Altariſ, E- duenſ. cap. 12. Iunctio item manuſ ad anteriorem & ſuperiorem Altariſ partem, ſignificat Chriſtum feciſſe utraque vnum, Scotia libr. 3. cap. 12.*

f *Non produciſtur ſignum Cruciſ. Quia Altare, vel Ara eſt conſecrata; liber etiam, & aliæ reſ alijs de cauſiſ ſanctificatæ.*

2 *Oſculata Altari accedit g ad cornu eiſ ſiniſtrum, ideſt, Epitoſta: ubi ſtans verſuſ Altare, & produciſſe à fronte ad pectus h ſignum Cruciſ, incipit intelligibili uoce, Introituſ miſſæ, & proſequitur iunctiſ manuſ. Cum dicit, Gloria Patri, tenens iunctaſ manuſ, i caput inclinat uerſuſ Crucem. Cum repetit Introituſ, non ſignat ſe, vt priuſ: & eo repetito, iunctiſ manuſ ante pectus accedit ad medium*

dium Altaris, ubi stans versus illud similiter manibus iunctis, dicit eadem voce ter *Kyrie eleison*, ter *Christe eleison*, & iterum ter *Kyrie eleison*, alternatim cum ministro. Si minister, vel qui intersunt, Celebranti non respondeant, ipse solus novies dicit.

g Ad cornu eius sinistrum. appellat Iuo Carnot. sermon. de conven. novi, & veter. sacrificij, Epistolæ latus, dexteram partem Altaris, & significare dicit Israelitas, qui erant à dextris Dei; sed quod est sinistrum, sibi est dexterum, respectu dextræ celebrantis. Idem habet *Innoc. III. lib. 2. cap. 22.*

h Signum Crucis, &c. *Burchard.* & hic præcise Missa incipit; quare convenit, ut signum Crucis faciat Sacerdos.

3 Dicto ultimo *Kyrie eleison*, Sacerdos stans in medio Altaris, & n manus extendens, eleuansque vsque ad humeros, (quod in omni manuum elevatione obseruatur) voce prædicta incipit, si dicendum sit. *Gloria in excelsis.* Cum dicit, *Deo, iungens manus, o caput Cruci inclinatur*: quo erecto, stans iunctis manibus ante pectus, prosequitur vsque ad finem. Cum dicit *Adoramus te, Gratias agimus tibi, & Iesu Christe, Suscipe deprecationem nostram, & iterum, Iesu Christe, caput Cruci inclinatur.* Cum dicit in fine. *Cum sancto Spiritu, seipsum p à fronte ad pectus signat, interim absolvens, In gloria Dei Patris, Amen.*

m In medio Altaris. Quia mediator Christus est, quem representat Sacerdos *dist. 10. Quoniam,* & quia Angeli media nocte Natiuitatis Christi in medio Pastorum hunc Hymnum cecinerunt. *Durand. lib. 5. cap. 13.*

n Manus extendens, &c. Ad decentiam motus hic terminus manuum præscribitur vsque ad humeros, non ad mysterium; & eleuatio earum designat quod cælestia diligimus, ex *Orig. Homil. 11. in cap. 17. Exodi.* Extensio vero vim affectiuam orantis, ex *Basil. in cap. 1. Isaiæ.*

De Gloria in Excelsis, vide supra tit. 8. nu. 3. pag. 18.

o Caput Cruci inclinatur. In sex locis caput inclinamus in hoc Hymno: & ratio est summæ reuerentiæ; ideoque caput in-

De Introitu, & eius partibus egimus sup part. 1. tit. 8. nu. 1. pag. 16.

i Caput inclinatur. Cum Trinitati datur gloria, Crucifixo reuerentiā exhibemus, in quo tota Trinitas ob vnitatem essentiæ cum Verbo reperitur esse: & eo casu fatis est conuertere caput ad crucem, nõ personam; quod in sequentibus nota.

l *Kyrie eleison supra tit. 8. num. 2. pagina 17.*

clinatur Cruci, quæ est in medio. Caput Deo inclinatur, ait *Burchard.* at Deus in Altari est in Cruce, ergo Cruci inclinamus, ut docet *Chrysostomus in Liturgia.*

* Monet *Io. Baptista Constantinus in Monit. ad curatos,* genuflectendum esse ad verbum, *adoramus,* & in Symbolo ad Verbum, *adoratur;* si nimirum ibi est Sacramentum, sed gratis dicit, & nullo auctore.

p A fronte ad pectus signatur. Hoc est, signo Crucis. sicut etiam in fine Symboli; quia Hymnus Angelicus. & Symbolum, sunt de verbis Euangelij, quod Crucem, continet, *Beleth. c. 50.* at sinistram infra pectus pone, ut supra; & iunge manus in verbo: *Amen:* in fine.

4 In Missa solemnī Sacerdos facta confessione q ascendit cum ministris ad medium Altaris: ubi dicto, *Oramus te Domine,* & x osculato Altari ponit s incensum in Thuribulum, t ministrante Diacono nauiculam, & u Thuriferario Thuribulum. Diaconus parum inclinatus versus Celebrantem dicit: *Benedicite pater reuerende,* & x osculatur cochlear, & manum Celebrantis, ante & post. Celebrans y ter

y ter incensum ponit in Thuribulum dicens interim : Ab illo benedicaris ; & de-
posito cochleari , producens manu dextera signum Crucis super thus in Thuribu-
lo , illud z benedicit . Postea Diaconus a dimissa nauicula , accipit Thuribulum ,
& dat Celebranti , osculata prius catenularum summitate , & manu illius dexte-
ra . Qui facta Crucis profunda reuerentia , eam ter incensat nihil dicens : & facta
iterum Crucis reuerentia , b incensat Altare ter ducens Thuribulum aequali di-
stantia , c prout distribuuntur candelabra a medio eius vsque ad cornu Epistola :
vbi demissa manu , thurificat illius postremam partem inferiorem , d mox supe-
riorem , bis ducto Thuribulo ; & conuersus ad Altare , eleuans manum incensat
eius planitiem , seu mensam in parte anteriori , ter ducens Thuribulum vsque
ad medium , vbi facta Crucis reuerentia , procedendo thurificat aliud latus Alta-
ris triplici ductu vsque ad cornu Euangeli , & pariter incensata inferiori & superio-
ri parte ipsius cornu Euangeli duplici ductu , adhuc stans ibidem , eleuans Thu-
ribulum ter incensat superiorem tabula partem versus medium Altaris , ut fecit in cor-
nu Epistola : deinde manu aliquantulum demissa , incensat anteriorem eius partem .
seu frontem ter ducens Thuribulum dum procedit a cornu Euangeli vsque ad me-
dium Altaris , & facta Crucis reuerentia , incensat similiter triplici ductu reliquam
partem anteriorem vsque ad cornu Epistola : vbi reddito Thuribulo ipsi Diacono , ab
eo ipse solus incensatur .

q Ascendit cum Ministris . Diaconus
sinistra manu , Subdiaconus dextera Al-
bam & vestem anteriorem celebrantis
paululum eleuant , dum ille ascendit .

r Osculato Altari . Ministri non oscu-
lantur , neque tangunt Altare , sed suo
quisque loco genuflectit , & statim surgit .
quod semper obseruent .

s Incensum in Thuribulum . Hic pri-
mum Thuribuli nomen habetur . Thy-
miamaterium appellat Ambros. libr. 4. de
Sacerd. cap. 1. Thymiam significat incen-
sum . Canon. 3. Apost. meminit , & Damas.
in vita Soteris , & Siluestri : vsumque ad
nos ab Hebraeis manasse docet Bellar. lib.
2. de Missa cap. 15. Sed nota , si quicquam
aliud misceatur cum incenso , maior qua-
ritas semper esse debet incensi , vt dicitur
in Cereimon. Episc. lib. 1. cap. 23. vt incen-
sum dici queat . Thuribulum autem signi-
ficat Christum , igne Spiritus sancti ple-
num , & odore bono , Amalar. lib. 3. capi-
tul. 5. & 18. Tres Catenulae tres denotant
Vniones in Christo , quibus diuinitas &
humanitas iunguntur , scilicet vnionem
carnis ad animam , diuinitatis ad carnem ,
& eiusdem ad animam : quarta Catenula
deitatis ad compositum . Innoc. III. lib. 2.
cap. 17.

t Ministrante Diacono Nauiculam . Da-

tur illi nauicula aperta sine osculis a Thu-
riferario . Nauicula vero dicitur , quia for-
ma Nauis refert . Acerra dicta est a Ter-
tulliano Apolog. aduersus Gentiles cap. 9.

Subdiaconus in hoc casu stat a sinistris
celebrantis .

u Thuriferario Thuribulum . hoc est ,
sustentate Thuriferario annulum maio-
rem manu sinistra , & eleuato altero an-
nulo operculi manu dextera , eademque
manu complectente catenulas circa me-
dium earum inter operculum & Thu-
ribulum , flexoque quasi genu dextero , of-
ferente Thuribulum aequaliter eleuatum
ad nauiculae altitudinem celebranti .

x Osculatur cochlear , & manum . O-
sculum rei quae porrigitur fit ad fidem ,
& dicitur osculum fidei . Osculum vero
manus est ad venerationem , ait Hieron.
in Rufinum . vtrumque osculum requirit
Craus. lib. 1. c. 20.

y Ter incensum ponit , &c . Manum sin-
istram pectori adiuuet celebrans , & dex-
tera sumit ter , & immittit ter incensum
in Thuribulum de nauicula .

z Benedicis . Non addit , in Nomine Pa-
tris , &c . Benedictio vero incensi est an-
tiqua in Liturgijs S. Basilij , & S. Chry-
sost. Apud nos cum manu fit , & loquimur
cum incenso ipso : benedicaris .

a Di-

a *Dimissa nauicula*. In manu Thuriferarij, qui sine osculis, demisso operculo, statim tradit Turibulum Diacono.

b *Incensat Altare*. Habetur in *Liturgia Sancti Iacobi* tum *Dion. c. 3.* & *Amb. in Luc. capit. 1.* astruunt Altaris incensationem, sed initio Missæ eam faciendam esse, & apud quasdam Ecclesias fuisse tunc in usu, scribit *Hugo Victorin. de off. Eccles. lib. 2. cap. 14.* Fit autem incensatio ad representandam gloriam Dei, qui in nebula apparebat; tum ad reuerentiam loci; vt malus ordo inde pellatur concurrentis populi, *Bellar. lib. 2. de Miss. cap. 15.* tum ad representandum odorem bonum Christi, ex *Sancto Germano in Theoria:*

5 *Si vero in Altari fuerint e Reliquia, seu Imagines Sanctorum, incensata Cruce, & facta ei reuerentia, antequam discedat a medio Altaris, primum incensat eas quæ à dexteris sunt, idest, à parte Euangelij prope Crucem bis ducens Thuribulum, & iterum facta Cruci reuerentia: similiter incensat bis alias quæ sunt à sinistris, hoc est, à parte Epistolæ; deinde prosequitur incensationem Altaris, vt supra, ter ducens Thuribulum in unoquoque latere, etiamsi in eo essent plures Reliquia, vel Imagines, seu etiam plura, vel pauciora candelabra.*

c *Reliquia*. Reliquijs, seu Imaginibus, idest, Statuis Sanctorum, (non pictis imaginibus in pariete) fit reuerentia cum thure hoc loco; tamen isdem non inclinatur caput Celebrans, ad differentiam Crucis, cui inclinare debet, ea ratione, qua abstinemus à genuflexione quæ fit, verbi gratia, Episcopo proprio, si coram eo sit Cardinalis, aut Papa. * & hic ritus seruatur Romæ, ne scilicet fiant immediate tres

tum Orationem ad Deum dirigendam esse. ex *Psalm. 140. S. Thom. 3. part. question 83. articul. 5.* demum ad expellendos etiam demones, *Innoc. III. lib. 2. c. 17.*

c *Prout distribuuntur Candelabra*. Non enim incensantur Candelabra, sed posterior illa pars Altaris, in qua sunt Candelabra. Si pauciora ea sint, quam sex, adhuc triplici ductu Thuribuli ea pars est incensanda, vt in sequenti numero dicitur.

d *Mox superiorem, &c.* Idest, semel inferiorem, semel superiorem, non vnquamque partem semel, & iterum.

Nihil in tota hac incensatione à celebrante dicitur.

6 *Si in Altari fuerit Tabernaculum Sanctissimi Sacramenti, accepto Thuribulo, antequam incipiat incensationem, genuflectit, quod item facit, quotiescunque transit ante medium Altaris.*

f *Genuflectit*. Ob præsentiam Sanctissimi Sacramenti, quamuis lateat: & eo casu non inclinatur caput Cruci, quam incensat, adorat igitur, quod latet, & patet; Sacramentum, & Crucem; incensat, quod manifeste patet, idest, Crucem. Antitypa

corporis Christi, idest, Symbola vocat Eucharistiam *Clem. lib. 6. Const. cap. 26.*

g *Quotiescung; transit*. Accidit transire ante medium Altaris in incensatione bis; & textus loquitur tantum de incensatione Altaris: non de alio transitu in Missa.

7 *Diacono & Subdiacono hinc inde assistunt Celebranti, dum incensat, & cum transeunt ante Crucem, semper genuflectunt. Deinde Celebrans, Diacono à dextris eius, Subdiacono à dextris Diaconi stantibus in cornu Epistolæ, i legit Introitum*

troitum, & Kyrie eleison: Cum vero intonat hymnum, Gloria in excelsis Deo, Diaconus & Subdiaconus, l vnus post alium, stant à tergo Celebrantis: postea m ascendunt ad Altare, & hinc inde Diaconus à dextris, & Subdiaconus à sinistris, cum Celebrante hymnum submissa voce n prosequuntur vsque ad finem. Quod etiam seruatur, cum dicitur Credo, & cum dicitur Dominus vobiscum, Oratio, Præfatio, & Pater noster, Diaconus & Subdiaconus similiter stant vnus post alterum à tergo Celebrantis.

h Assistunt Celebranti. Ministri inferuiunt hinc inde eleuando planetæ eam partem, quæ est circa brachia Celebrantis, vt non impediatur; altera eorum manu pectori interim admota.

Diaconus accipiendo Thuribulum à Celebrate, osculatur primo manum eius, tum Catenularū summitate, eumque incensat cum inclinatione semper profunda capitis, ante & post; cui Celebrans nec modicum quidem caput inclinat.

Librum amouet de Altari Thuriferarius, si abest Cæremoniarius, & restituit statim, quando nimirum incensandum est cornu Epistolæ, seu Euangelij, tempore incensationis huius, & Oblatorum infra. * quòd si adsit Assistens pluuiali indutus, eiusdem erit amouere librum. *Cæremon. ep. l. i. c. 17.*

Subdiaconus autem ad incensationem Celebrantis à Diacono sistit se contra cornu Epistolæ, neque cum Diacono caput inclinat Celebranti.

Finita incensatione redit in Sacristiam Thuriferarius, qui propterea non habet locum stabilem in presbyterio.

i Legit introitum. Solus Celebrans legit, non ministri: qui tamen respondent, & dicunt cum eo nouies. *Kyrie & Christe eleison*, in eodem cornu Epistolæ vsque ad nonum.

l Vnus post alium. Diaconus super secundum gradum, Subdiaconus in plano Cappellæ se locant, formantes rectam lineam, tanquam serui post Dominum.

m Ascendunt ad Altare. Facta in medio tantum, vbi sunt, prius genuflexione: non alia iterum ad Altare.

n Prosequuntur vsque ad finem. Caput inclinant ministri cum celebrante, & si-

gnant se in fine. Si sedendum erit, parato scamno oblongo, & decenter Vestito à latere Epistolæ, in plano Cappellæ, postquam celebras dixerit secreto Hymnum Angelicum, facta Cruci à Celebrante inclinatione, seu genuflexione, (si in altari fuerit tabernaculum Sanctissimi Sacramenti) & à ministris semper genuflexione, descendunt vnus post alium per breuiorem viam à latere Epistolæ ad sedem paratam, in qua sedent cooperto capite; quod tamen aperiunt cū inclinatione ad verba supra notata Hymni, dum cantantur à Choro. * in fine vero non se signant rursus signo crucis: quæ omnia & in Symbolo sunt obseruanda.

Sedet celebrans medius inter Diaconum à dextris, & Subdiaconum à sinistris stant Acolythi regulariter apud Credentiam.

Reuerfuri vero ad Altare, dimissis birretis, præcedunt vnus post alium per planum Cappellæ, & facta in medio reuerentia Altari, vt supra, ascendunt quisque ad locum suum; vno remanere post aliū.

Si vero sedendum non sit, quod maxime decet coram Sacramento in Altari exposito, stabunt apud Altare quasi pares ex communiori vsu Romano, à principio vsque ad finē dicti Hymni cantati à Choro, & inclinabunt, vt supra dictum est. Finitoque Hymno, facta à ministris genuflexione ibidem, descendunt ad gradus suos, vt vnus stet post alium.

Habet in fine huius Rubricæ quoties ministri stare debent, vnus post alium in Missa, idest, nouies, ergo non in alijs casibus, quam hoc loco præscriptis, & nunquam extra Missam.